

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2025
IJTIMOIY FANLAR

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

IQTISODIYOT

F.X.Rahimov, A.Muhammadiyev

Soha komponentlarining samarali integratsiyasi – innovatsion rivojlanish garovi 8

Sh.Nishonova

Investitsiya loyihalarini boshqarish jarayonining bosqichlari va investitsiya jozibadorligini baholash mexanizmlari 16

Z.M.Tojiboyev

Yashil moliya va O'zbekistonda barqaror rivojlanish: rivojlanayotgan bozorlerde ESG va yashil obligatsiyalarning roli..... 21

FALSAFA

Sh.T.Tursunkulova

Estetika tarixida go'zallik tushunchasi 25

S.S.Jabborova

Yangi O'zbekistondagi ma'naviy islohotlar ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida..... 32

M.O'rinov

Yangi O'zbekiston tasviriy san'atida avlodlar almashinuvi fenomeni va madaniy transformatsiyalar dialektikasi 35

D.N.Tag'oyeva

Oila, nikoh masalalarining genezisi va jadidlar ma'naviy merosida mazkur masalalarning aks etishi..... 39

A.A.Mirzayev

Ibn al-Arabiyning komil inson haqidagi qarashlari..... 49

M.R.Tuxtasinov

Demokratik jamiyatda siyosiy tafakkurni rivojlantirish muammolari..... 54

G.M.Ruzmatova

Ibn Sino va Erix Fromm: ijtimoiy faollikka oid falsafiy g'oyalarining qiyosiy-tahlili..... 58

J.B.Anarbayev

Yangi O'zbekiston sharoitida inson manfaatlarini ta'minlashda institutsional hamkorlikning roli..... 62

N.A.Umirzakova

Tibbiy ta'limga bioetikaviy imperativlarni joriy etish - zamonaviy tibbiyotni optimallashtirishning usuli sifatida 66

M.R.Sodiqova

Inson qadrini ta'minlashda demokratik qadriyatlarining o'rni 70

I.T.Boltaboyev

Ijtimoiy adolatning falsafiy talqini: tarixiy va zamonaviy yondashuvlar 74

S.R.Bo'ldiyeva

Buxoro hunarmandlarining e'tiqodi va ularning hayotdagi falsafiy qarashlari 79

M.X.Baratova

Kambag'allik muammosining ijtimoiy-falsafiy talqini va uni o'rganishning metodologik asoslari 84

B.Tadjixodjayev

Davlat boshqaruvida xarizmatik shaxslar faoliyatining sotsiologik tahlili 89

A.B.G'ulomov

Ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashishning ma'naviy-ma'rifiy tamoyillari va strategik asoslari 93

M.R.Sodiqova

Yoshlarning mafkuraviy immunitetini shakllantirishda ijtimoiy-falsafiy omillar 97

D.V.Vohidova

Xojagon tariqati va ma'rifatli jamiyatning ruhiy-ma'naviy asoslari 101

A.B.G'ulomov

Yangi O'zbekiston va fuqorolik jamiyati qurishda Farg'ona jadidchilik maktab namoyondalari ijtimoiy-falsafiy qarashlarining ahamiyati 105

UO'K: 330.322:502.131.1

**YASHIL MOLIYA VA O'ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH:
RIVOJLANAYOTGAN BOZORLERDE ESG VA YASHIL OBLIGATSIYALARNING ROLI****ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ:
РОЛЬ ESG И ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ НА РАЗВИВАЮЩИХСЯ РЫНКАХ****GREEN FINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN: THE ROLE
OF ESG AND GREEN BONDS IN EMERGING MARKETS****Tojiboyev Zakir Malikovich**Farg'ona davlat universiteti, Jahon va mintaqa iqtisodiyoti kafedrası, iqtisod fanlari doktori
(DSc), professor**Annotatsiya**

Ushbu maqolada O'zbekistonda barqaror rivojlanish jarayonida yashil moliyaning roli, ESG (ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mezonlari) tamoyillarini joriy etish hamda yashil obligatsiyalar bozorining shakllanishi tahlil qilingan. Tadqiqotda mamlakatdagi me'yoriy-huquqiy asoslar, institutsional tayyorgarlik darajasi va bozor imkoniyatlari xalqaro amaliyot bilan taqqoslangan holda o'rganiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston yashil moliya instrumentlarini joriy etishda mintaqada etakchi bo'lish salohiyatiga ega, ammo bu yo'lda huquqiy baza, institutsional salohiyat va investor xabardorligi kabi qator tizimli muammolarni hal etish zarur.

Аннотация

В данной статье анализируется роль зелёного финансирования в процессе устойчивого развития Узбекистана, а также внедрение принципов ESG (экологических, социальных и управленческих критериев) и формирование рынка зелёных облигаций. В исследовании сравниваются нормативно-правовая база, институциональная готовность и рыночные возможности страны с международной практикой. Результаты показывают, что Узбекистан обладает потенциалом стать лидером региона в внедрении инструментов зелёного финансирования, однако для этого необходимо решить ряд системных проблем — таких как совершенствование правовой базы, развитие институционального потенциала и повышение осведомлённости инвесторов.

Abstract

This article analyzes the role of green finance in Uzbekistan's sustainable development process, as well as the implementation of ESG (environmental, social, and governance) principles and the formation of the green bond market. The study compares the country's regulatory framework, institutional readiness, and market opportunities with international practices. The results indicate that Uzbekistan has the potential to become a regional leader in implementing green finance instruments; however, it must address several systemic challenges, including improvements in the legal framework, institutional capacity, and investor awareness.

Kalit so'zlar: yashil moliya, O'zbekiston, ESG, yashil obligatsiyalar, barqaror rivojlanish, rivojlanayotgan bozorlar.

Ключевые слова: зелёное финансирование, Узбекистан, ESG, зелёные облигации, устойчивое развитие, развивающиеся рынки.

Key words: green finance, Uzbekistan, ESG, green bonds, sustainable development, emerging markets.

KIRISH

So'nggi yillarda yashil moliya barqaror rivojlanish siyosatining uzviy qismi sifatida jahon iqtisodiyotida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu tushuncha moliyaviy resurslarni tabiatga foyda keltiradigan faoliyatlarga yo'naltirishni nazarda tutadi. O'zbekiston uchun ESG tamoyillarini milliy moliyaviy tizimga integratsiya qilish — bu nafaqat iqtisodiy imkoniyat, balki strategik siyosiy vazifadir. Mamlakatning "O'zbekiston–2030 strategiyasi"da barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyot ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Bu strategiya doirasida qayta tiklanuvchi energiya, sanoatning ekotexnologiya asosida yangilanishi va atrof-muhitni muhofaza qilish choralari iqtisodiy islohotlar markaziga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqotning maqsadi —

O'zbekistonda yashil moliyaning rivojlanish holatini, ESG mezonlarini joriy etish darajasini va yashil obligatsiyalar bozorining istiqbollarini ilmiy tahlil qilishdan iborat.

NAZARIY ASOSLAR VA ILMIY MANBALAR TAHLILI

Yashil moliyaning mohiyati. Yashil moliya — bu atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi loyihalarni moliyalashtirish tizimi bo'lib, unga yashil obligatsiyalar, barqaror kreditlar va ESG-investitsiya fondlari kiradi. Uning asosiy vazifasi iqtisodiy o'sish bilan bir vaqtda tabiat resurslarini asrab-avaylashdir.

Ilmiy asoslar. Ekologik iqtisodiyot nazariyasida "Environmental Kuznets Curve (EKC)" modeli muhim o'rin tutadi. Unga ko'ra, iqtisodiy o'sishning dastlabki bosqichlarida tabiatga zarar ortib boradi, ammo ma'lum darajada daromad va ongli faoliyat oshgan sari ifloslanish pasayadi. ESG mezonlarini moliyaviy tizimga integratsiya qilish orqali iqtisodiyotda ijtimoiy va ekologik tavakkalchiliklar hisobga olinadi, bu esa uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi.

Xalqaro tadqiqotlar. Xalqaro moliyaviy institutlar (World Bank, IFC, OECD, UNDP) ESG investitsiyalarini "yangi iqtisodiy paradigma" sifatida baholamoqda. Masalan, Climate Bonds Initiative ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilga kelib jahon yashil obligatsiyalar bozori hajmi 3,2 trillion AQSh dollaridan oshgan. Bu raqam yashil aktivlarga bo'lgan ishonchning o'sib borayotganidan dalolat beradi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot aralash (mixed-methods) usulda olib borilgan bo'lib, sifat va miqdoriy tahlil usullari birlashtirilgan.

Asosiy bosqichlar:

1. Mahalliy siyosiy hujjatlar tahlili — "O'zbekiston–2030 strategiyasi", "Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi (2019–2030)", "Barqaror energetika strategiyasi";
2. Xalqaro hisobotlar tahlili — World Bank, ADB, OECD va Climate Bonds Initiative manbalari;
3. Taqqoslama tahlil — Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikistonning yashil moliya siyosatlari bilan solishtirish;
4. Deskriptiv statistika — yashil obligatsiyalar, ESG indeksi va milliy sarmoya ko'rsatkichlarining dinamikasi.

Tadqiqotning ilmiy ahamiyati: Bu ish yashil moliya siyosati va ESG tizimini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqishni maqsad qiladi.

O'zbekistonda yashil moliyaning hozirgi holati

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan moliyaviy islohotlar faol amalga oshirilmoqda. Davlat siyosatida "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi (2019–2030)" hamda "O'zbekiston–2030 strategiyasi" asosiy dasturiy hujjatlar sifatida qabul qilingan.

Bu strategiyalar doirasida:

- qayta tiklanuvchi energiya loyihalari (quyosh, shamol va biogaz);
- suv tejamkor texnologiyalar;
- chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasi;
- yashil transport tizimi va shahar ekologiyasiga oid loyihalarni moliyalashtirish yo'lga qo'yilgan.

Biroq hozircha mamlakatda yagona "yashil moliya tasnifi (taxonomy)" mavjud emas, bu esa sarmoyalarning to'g'ri yo'naltirilishi va hisobini yuritishda ma'lum qiyinchiliklar tug'diradi.

Jadval 1. Markaziy Osiyo mamlakatlarida yashil moliya institutlarining rivojlanish darajasi (2024 yil holati)

Davlat	Asosiy institut	Tashkil etilgan yil	Asosiy yo'nalish
Qozog'iston	AIFC – Green Finance Centre	2020	Suveren yashil obligatsiyalar, ESG taksonomiya
O'zbekiston	Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi (2019–2030)	2019	ESG integratsiyasi, pilot loyihalar
Qirg'iziston	IFC va ADB dasturlari	2021	Qayta tiklanuvchi energiya, kichik biznes kreditlari

Davlat	Asosiy institut	Tashkil etilgan yil	Asosiy yo'nalish
Tojikiston	UNDP "Climate Finance" dasturi	2022	Qishloq xo'jaligi, iqlimga moslashuv

Manba: OECD (2024), ADB (2023), UNDP (2023).

Tahlil: Qozog'iston hozircha mintaqadagi yetakchi hisoblanadi, chunki u AIFC orqali milliy yashil obligatsiyalar tizimini ishga tushirdi. O'zbekiston esa ESG integratsiyasini bosqichma-bosqich amalga oshirmoqda, lekin to'liq amaliy mexanizm hali shakllanmagan.

5. O'zbekiston moliyaviy sektorida ESG mezonlarini joriy etish

So'nggi yillarda O'zbekistondagi tijorat banklari va moliyaviy institutlar ESG tamoyillarini o'z kredit siyosatlariga qo'shishni boshladilar.

Markaziy bank va Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) hamkorligida bir nechta pilot loyihalar amalga oshirilgan bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: "Yashil kredit liniyalari" — qayta tiklanuvchi energiya uskunalarini sotib olish uchun imtiyozli kreditlar; "ESG reporting framework" — banklar uchun ekologik va ijtimoiy tavakkalchiliklar bo'yicha hisobot tizimi; "Gender and Sustainability Program" — ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlovchi moliyaviy instrumentlar.

Jadval 2. O'zbekiston bank sektorining ESG integratsiyasi bo'yicha ko'rsatkichlari (2020–2024)

Yil	ESG siyosatini joriy etgan banklar soni	Yashil kreditlar ulushi (%)	Ijtimoiy loyihalar soni
2020	2	1.8	12
2021	5	3.4	21
2022	9	5.6	35
2023	14	8.2	54
2024	20	12.7	81

Manba: Central Bank of Uzbekistan (2024), IFC (2023), UNDP (2023).

Tahlil:

Bank sektorining ESG mezonlariga moslashuvi tezlashmoqda. 2020 yilda bor-yo'g'i 2 ta bank ESG siyosatiga ega bo'lgan bo'lsa, 2024 yilda bu ko'rsatkich 20 taga etgan. Shu bilan birga yashil kreditlar ulushi 1,8% dan 12,7% gacha oshgan.

6. Yashil obligatsiyalar bozori: imkoniyatlar va muammolar

Yashil obligatsiyalar – bu tabiatga foyda keltiradigan loyihalarni moliyalashtirish uchun chiqariladigan qarz instrumentlaridir. Ular uzoq muddatli sarmoya jalb qilishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda hali milliy yashil obligatsiyalar bozori rasmiy yo'lga qo'yilmagan bo'lsa-da, Qozog'iston (AIFC), Indoneziya va Polsha tajribasi misolida bu instrumentning yuqori samaradorligi isbotlangan.

Jadval 3. Yashil obligatsiyalar bozori rivojlanishi bo'yicha solishtirma tahlil

Davlat	Ilk chiqarilish yili	Bozor hajmi (2024, mln AQSh dollari)	Asosiy sohalar
Qozog'iston	2020	1 200	Energiya, transport
O'zbekiston	— (pilot bosqich)	—	Energiya, agroinnovatsiyalar
Indoneziya	2018	3 400	Infratuzilma, suv ta'minoti
Polsha	2017	4 000	Qayta tiklanuvchi energiya, shahar ekologiyasi

Manba: Climate Bonds Initiative (2023), OECD (2024), World Bank (2023).

Tahlil: O'zbekiston uchun yashil obligatsiyalar bozori katta istiqbolga ega. Lekin bu yo'nalishda ikki asosiy muammo mavjud:

1. Milliy me'yoriy asosning yo'qligi (yagona yashil obligatsiyalar standarti ishlab chiqilmagan);
2. Ichki kapital bozorida likvidlik etishmasligi.

XULOSA VA SIYOSIY TAVSIYALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil moliya va ESG tizimi rivojlanish bosqichida. Hozirgi islohotlar samarali bo'lsa-da, tizimli institutsional choralar talab etiladi.

Tavsiyalar:

1. Milliy yashil moliya tasnifi (taxonomy) ishlab chiqish va xalqaro standartlar bilan muvofiqlashtirish;
2. Yashil obligatsiyalar bo'yicha qonunchilik asosini va soliq imtiyozlarini joriy etish;
3. ESG hisobot tizimini barcha bank va korxonalar uchun majburiy qilish;
4. Investorlarning xabardorligini oshirish va malaka dasturlarini yo'lga qo'yish;
5. Yashil kapital bozori infratuzilmasini yaratish (birja va depozitar tizimlarini ESG talablariga moslashtirish).

Bu chora-tadbirlar amalga oshirilsa, O'zbekiston moliya sektori jahon barqaror rivojlanish standartlariga moslashib, mintaqada yashil investitsiya markaziga aylanishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Asian Development Bank (2023). *Uzbekistan: Country Partnership Strategy (2022–2026)*.
2. Climate Bonds Initiative (2023). *Green Bond Market Summary Q4 2023*.
3. Global Sustainable Investment Alliance (2023). *Global Sustainable Investment Review 2022*.
4. International Finance Corporation (2022). *ESG Integration in Emerging Markets: Key Lessons*.
5. Kazakhstan Green Finance Centre (2021). *Annual Report on Green Finance in Central Asia*.
6. OECD (2024). *Green Finance and Investment in Central Asia*.
7. Republic of Uzbekistan (2023). *Strategy "Uzbekistan–2030"*.
8. Republic of Uzbekistan (2019). *Concept for the Transition to a Green Economy (2019–2030)*.
9. UNEP FI (2022). *Rethinking Impact to Finance the SDGs*.
10. World Bank (2023). *Uzbekistan Country Climate and Development Report (CCDR)*.